

Mgr Daria Żmudzin
Uniwersytet w Białymstoku

DZIECKO JAKO OFIARA I SPRAWCA PRZEMOCY SEKSUALNEJ

Streszczenie

Problem wykorzystywania seksualnego dzieci u większości ludzi budzi silne emocje, ponieważ każdy był dzieckiem i nie ma nic bardziej odrażającego jak zmuszanie do uległości seksualnej. Statystyki podają niewielką liczbę takich czynów, albowiem większość z nich nigdy nie wychodzi na jaw. Najczęściej dzieci boją się mówić o tym co im się przytrafiło i nie wiedzą gdzie szukać pomocy. Dziecko, które było molestowane, wykazuje pewne symptomy, ale trudno ustalić ich jednolity obraz. Wykorzystanie seksualne dziecka silnie rzutuje na jego przyszłość. Zdarza się, że małoletnie ofiary wykorzystywania seksualnego w dorosłym życiu stają się ofiarami zgwałcenia bądź innych form przemocy, ale bywa również tak, iż to one stają się oprawcami. Istotną pomoc w diagnozowaniu nieletniego, jako ofiarę lub jako sprawcę przemocy seksualnej mogą stanowić ich jednoznaczne portrety psychologiczne. Analiza dostępnej literatury wykazała jednak, że symptomy wskazujące na bycie ofiarą i na bycie sprawcą są zbyt rozproszone i nie można ich złożyć w takie jednoznaczne portrety.

Słowa kluczowe: wykorzystywanie seksualne dzieci, dziecko – ofiara przemocy seksualnej, dziecko – sprawca przemocy seksualnej.

CHILD AS VICTIM AND OFFENDER SEXUAL VIOLENCE

Abstract

The problem of sexual abuse of children arouses in most people's strong emotions. This is due firstly to the fact that each of us was a child, and second, there is nothing more disgusting as forcing sexual force into submission. Statistics give a small number of such acts, because most of them never goes out. Most often children are afraid to talk about what happened to them and they do not know where to seek

help. A child who has been abused, shows some symptoms, but it is difficult to determine their uniform picture. Sexual abuse of the child strongly influences on his future. It happens that minor victims of sexual abuse in adulthood are victims of rape or other forms of violence, but sometimes also, so that they become the oppressors. An important aid in the diagnosis of a minor as a victim or as a perpetrator of sexual violence can constitute their unequivocal psychological portraits. Analysis of the available literature shows, however, that the symptoms pointing to being a victim and being the perpetrator are too dispersed and can not be submitted in a clear portraits.

Keywords: sexual exploitation of children, child abuse, sexual abuse of children.

Zagadnienia dziecka jako ofiary lub sprawcy przemocy seksualnej ściśle wiążą się ze sobą i z wykorzystywaniem seksualnym dziecka. Wykorzystanie seksualne jest formą krzywdzenia dzieci, co, do której trudno oszacować zakres przestępstwa, albowiem dzieci rzadko ujawniają, iż były molestowane seksualnie. Problem ma więc charakter ukryty. Literatura zajmująca się badaniem nieletnich, jako ofiar i sprawców przemocy seksualnej wobec dzieci jest bardzo skromna¹. Wynika to z faktu, iż większość przypadków wykorzystywania seksualnego, którego ofiarami są dzieci, nie jest zgłaszana, a to ma wpływ na zakres wiedzy profesjonalistów na temat tego zjawiska. Dodatkowo, symptomy wykorzystywania u ofiar tych czynów są bardzo różne. Stąd podjęta analiza miała odpowiedzieć na pytania: Czy można ustalić jednoznaczne portrety psychologiczne tak ofiary, jak i sprawcy przemocy seksualnej? Jeśli tak, to jakie cechy zawierają takie portrety? Jako metodę badawczą zastosowano analizę dostępnej literatury z obszaru kryminologii i prawa.

W Polsce dostrzeżenie problemu wykorzystywania seksualnego dziecka było konsekwencją ruchu wyzwolenczego skoncentrowanego wokół idei praw dziecka². Czynnikiem początkującym ten proces były przemiany obyczajowe związane z oswojeniem się z problematyką związaną z seksualnością.

---

¹ L. Gardocki, *Prawo karne. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 247.

² M. Jacyno, A. Szulżycka, *Dzieciństwo doświadczenie bez świata*, Warszawa 1999, s. 56-67.

W literaturze przedmiotu do określenia włączania – z użyciem przemocy – dziecka w aktywność seksualną używa się różnych terminów. Często zamiennie stosuje się takie określenia jak „molestowanie seksualne”, „wykorzystywanie seksualne”, „krzywdzenie seksualne”, „przemoc seksualna” lub „nadużycie seksualne”³. W ciągu ostatnich dekad określenie „wykorzystywanie seksualne dziecka” było definiowane przez profesjonalistów, ekspertów, media, a także opinię społeczną. Definicje wykorzystania seksualnego dziecka były tworzone dla różnych potrzeb – diagnostycznych, prawnych, badawczych lub społecznych. W Polsce najczęściej przy omawianiu tego problemu ma zastosowanie definicja Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), według której wykorzystywaniem seksualnym dziecka jest takie zachowanie, które polega na włączaniu dziecka w aktywność seksualną, której nie do końca ono rozumie i nie potrafi udzielić na nią świadomej zgody i/lub też, na którą nie jest dojrzałe rozwojowo i nie potrafi wyrazić zgody w sposób zgodny z prawem i/lub która jest sprzeczna z normami prawnymi lub obyczajowymi danego państwa. Wykorzystywanie seksualne dziecka to sytuacja, w której aktywność seksualna występuje pomiędzy dzieckiem a dorosłym, a także wtedy, gdy występuje pomiędzy dzieckiem, a innym dzieckiem, w przypadku, gdy osoby te ze względu na swój wiek bądź stopień rozwoju znajdują się w relacji zależności, opieki lub władzy⁴. Używana jest też definicja zaproponowana przez Finkelhora i Fallera „wykorzystywanie seksualne, to każdy akt pomiędzy osobami o różnym stopniu rozwoju, którego celem jest gratyfikacja seksualna osoby na wyższym stopniu rozwoju”⁵. Wyjątkowa drażliwość problemu oraz brak wiedzy dorosłych na temat tego zjawiska sprawiają, że tylko ewidentne i drastyczne jego formy zostają zidentyfikowane i powodują podjęcie interwencji⁶.

Nieletni to osoba w wieku pomiędzy 12 a 18 rokiem życia. Według polskiego prawa odpowiedzialności karnej podlega ten,

---

³ M. Ożarowska, Wykorzystywani seksualnie dziecka: istota zjawiska, objawy, skutki, *Horyzonty Psychologii*, 2011, Tom 1, s 91.

⁴http://zlydotyk.pl/tl_files/artykuly/Sajkowska_M_Wykorzystywanie_ses_kualne_dzieci.pdf, [21.12.2015].

⁵ K.C. Faller, *Child Sexual Abuse. An Interdisciplinary Manual for Diagnosis, Case Management and Treatment*, Columbia University Press, 1988, s. 10-17.

⁶ M. Sajkowska, „Niebieska Linia”, 2002, Nr 3.

kto ukończył 17 lat, jednakże kodeks karny przewiduje także możliwość karania osoby, która ukończyła lat 15⁷. Karanie takiej osoby może nastąpić jedynie w przypadkach enumeratywnie określonych przez ustawodawcę. Dlatego definicje prawne często nie mają zastosowania w przypadku, gdy dzieci w wieku poniżej dolnej granicy odpowiedzialności karnej popełniają czyny zabronione przez ustawę karną⁸. Z kolei „rzeczywista zgoda” wyrażona przez dziecko w sytuacji intymnej nie jest tożsama z „prawnie, skutecznie wyrażoną zgodą”, albowiem dziecko, które ma np. lat 12 nie jest w stanie wyrazić zgody, która w świetle prawa byłaby skuteczna⁹.

Obowiązujące prawo wskazuje, jakie zachowania seksualne są typizowane jako czyny karalne. W rozdziale XXV k.k.¹⁰ polski Ustawodawca umieścił przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, wskazując jednocześnie dwa przedmioty ochrony¹¹. Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej to:

- zgwałcenie (art. 197 k.k.),
- wykorzystanie seksualne bezradności, niepoczytalności (art. 198 k.k.),
- seksualne nadużycie stosunku zależności (art. 199 k.k.),
- obcowanie płciowe z małoletnim (art. 200 k.k.),
- nawiązywanie kontaktu z małoletnim za pomocą systemu teleinformatycznego (art. 200 a k.k.)
- publiczne propagowanie treści o charakterze pedofilski (art. 200 b k.k.),
- pornografię (art. 202 k.k.),
- zmuszanie do prostytucji (art. 203 k.k.).

Z kolei przestępstwa przeciwko obyczajności to takie typy czynów, które godzą w moralne zasady współżycia społecznego

---

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553 ze zmianami).

⁸ M. Surkont, *Prawo karne, Podręcznik dla studentów administracji*, Sopot 1998, s. 173.

⁹ Wyrok SA w Białymstoku z 5.12.2002 r., II AKA 302/02, KZS 2003, Nr 3, poz. 64.

¹⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553 ze zmianami).

¹¹ J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności [w:] Kodeks Karny, Część szczególna. Komentarz*, t. 1, A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), Warszawa 2010, s. 911.

w obszarze przeżyć, kontaktów i związków seksualnych¹². Do przestępstw godzących w obyczajność należą:

- kazirodztwo (art. 201 k.k.),
- stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo (art. 204 k.k.).

Przestępstwo wykorzystywania seksualnego dzieci obecnie stypizowane w art. 200 k.k.¹³ wyznacza rzeczywisty poziom zagrożenia dla wolności seksualnej człowieka. Karnoprawną ochrona małoletnich przed wykorzystywaniem seksualnym ma pierwszorzędne znaczenie w stosunku do innych typów czynów przestępnych godzących w szeroko rozumianą wolność seksualną¹⁴.

Policyjne statystyki wskazują, że każdego roku w Polsce jest popełnianych od 1000 do 1500 przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci. Od roku 2014 liczba wszczętych postępowań w sprawach wykorzystania seksualnego dzieci nieznacznie rośnie, chociaż liczba przestępstw stwierdzonych maleje¹⁵.

Tabela 1. Statystyka policyjna przestępstwa wykorzystywania seksualnego z udziałem dzieci

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Dynamika roczna w %	Liczba przestępstw stwierdzonych	Dynamika roczna w %
2014	2156	+4,81	1104	-23,08
2013	2057	+2,69	1454	+8,18
2012	2003	+8,38	1344	-12,33
2011	1848	+3,06	1533	+0,06
2010	1793	-5,93	1532	-7,55
2009	1906	-1,96	1657	-1,55
2008	1944	-4,19	1683	-10,53

¹² Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 1977 r., VII KZP 30/76, OSNKW 1977, nr 6, poz. 58.

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553 ze zmianami).

¹⁴ A. Zoll, *Kodeks karny, część szczególna. Komentarz*, t. II., Kraków 2006, s. 652.

¹⁵ <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-6/63501,Seksualne-wykorzystanie-maloletniego-art-200.html>, [21.12.2015].

2007	2029	+1,80	1882	+11,55
2006	1993	+5,78	1687	+0,59
2005	1884	0,0	1697	-10,88
2004	1884	—	1904	—

Źródło: <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-6/63501,Seksualne-wykorzystanie-maloletniego-art-200.html>, [1.12.2015].

Ujawnione przypadki wykorzystywania seksualnego dzieci, w których podjęto interwencję prawną, stanowią jedynie margines tego zjawiska. Świadczą o tym wyniki retrospektywnych badań obejmujących okres od roku 2003 do I połowy 2008 roku, w których 3,1% polskich nastolatków zadeklarowało kontakty seksualne przed ukończeniem 15 roku życia z osobą dorosłą¹⁶.

Istotną pomoc w zdiagnozowaniu nieletniego, jako ofiary lub też jako sprawcy przemocy seksualnej mogą stanowić ich jednoznaczne portrety psychologiczne, wskazujące powtarzające się cechy demograficzne i społeczne.

Przypuszcza się, że zazwyczaj sprawca wykorzystywania seksualnego jest znany dziecku. Może nim być dziadek, ojciec, wujek lub np. trener. Z reguły dziecko ufa sprawcy, jest z nim w jakiś sposób związane emocjonalnie¹⁷. Ale nie istnieje specyficzny syndrom wykorzystywania seksualnego dziecka. Na rodzaj objawów ma wpływ wiele czynników takich jak: kto był sprawcą wykorzystywania, z jakiej rodziny dziecko pochodzi, jak silną ma psychikę, jak często dokonywano wobec niego aktu nadużycia seksualnego i jaką formę przybierało to nadużycie. Objawy wykorzystywania seksualnego są bardzo różne, a u dzieci najczęściej dostrzega się¹⁸:

¹⁶ Informacja statystyczna dotycząca przemocy w rodzinie według danych komend wojewódzkich Policji, Komendy Stołecznej Policji z realizacji procedury „Niebieskiej Karty” w latach 2003-2007 i I półrocze 2008 oraz skala zjawiska wykorzystywania seksualnego dzieci, s. 2-3.

¹⁷ M. Mozgawa, M. Budyn-Kulik, *Prawnokarne aspekty pedofilii. Analiza dogmatyczna i wyniki badań empirycznych*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych”, Rok 2006, z. 2.

¹⁸ M. Ożarowska, *Wykorzystywanie seksualne dziecka: istota zjawiska, objawy, skutki*, Horyzonty Psychologii, 2011, Tom 1, s. 92.

- urazy zewnętrznych narządów płciowych, infekcje, ciąża,
- dolegliwości psychosomatyczne, jak zawroty głowy, ból brzucha,
- objawy psychologiczne, czyli fobie, nocne moczenie się, zaburzenia sny, koszary nocne,
- objawy na tle nerwowym,
- zaburzenia zachowania, na przykład nadpobudliwość, agresja,
- zachowania autodestrukcyjne, a więc próby samobójcze, samookaleczanie się,
- zaburzenia sfery seksualnej, jak nadmierna erotyzacja, prowokacyjne zachowanie,
- problemy szkolne, czyli brak koncentracji, brak akceptacji wśród rówieśników.

Doświadczenie przez dziecko wykorzystywania seksualnego jest traumatycznym przeżyciem, zwłaszcza dla dzieci, które były wykorzystane przez osoby dobrze im znane, którym ufały. Często dziecku towarzyszą takie uczucia jak strach, lęk, przerażenie, wstyd, złość, gniew, smutek, żal lub poczucie osamotnienia¹⁹. Dziecko musi przełamać w sobie liczne bariery, albowiem staje przed przerażającym zadaniem adaptacji w środowisku, w którym doznaje krzywdy. Znajduje się w sytuacji, w której próbuje odnaleźć sposób, jak zachować zaufanie do ludzi, którzy nie są go godni. Próbuje odzyskać poczucie kontroli w sytuacji zupełnej bezradności.

Wykorzystywanie seksualne nie pozwala dziecku na prawidłowy rozwój, powodując zaburzenia sfery emocjonalnej, seksualnej i społecznej. Często ofiary wykorzystywania seksualnego, odczuwają skutki traumy nie tylko w okresie dzieciństwa, ale także w życiu dorosłym. U ofiar, które były krzywdzone już we wczesnym dzieciństwie, odkryto istotny związek pomiędzy przeżytym urazem a samookaleczaniem się i innymi formami brutalnego ataku na własne ciało. Autorzy wskazują, iż osoby te dążą do tego, aby przerwać ich nieznośne cierpienie²⁰.

---

¹⁹ Z. Lew-Starowicz, *Seksuologia sądowa*, Warszawa 2000, s. 240 i n.

²⁰ B. A. Kolk, J. C. Perry., J. C. Hermann, *Childhood Origins of Self-Destructive Behavior*, „American Journal of Psychiatry”, 1991, nr 148, s. 1665-1671.

Dziecko, które było molestowane, nie potrafi wypracować spójnego swojego wizerunku. Co gorsza, w dorosłe życie wchodzi z ogromnym bagażem złych doświadczeń i deficytem w sferze własnej tożsamości, zwłaszcza w zakresie tworzenia stabilnych związków. Ma także trudności w ustaleniu granic fizycznych, seksualnych i psychologicznych i ich ochrony przed naruszeniem. Ujawnia łatwość poniżania siebie, zaspokajania w pierwszej kolejności potrzeb innych, dostrajania się do innych osób w zależności od sytuacji, w jakiej się znajduje. Przede wszystkim wykazuje skłonności do posłuszeństwa, co powoduje, że w przyszłości może stać się ofiarą wykorzystywania go przez innych. Jedną z cech sprawców pedofilii jest rozpoczęcie przez nich intensywnej aktywności seksualnej we wczesnym dzieciństwie²¹.

Z kolei w przypadku nieletnich, jako sprawców przemocy seksualnej, różne typy zachowań o podłożu seksualnym zaczynają się od eksperymentowania za obopólną zgodą, jednakże często kończą się na bardzo poważnych przestępstwach.

Angażowanie się dziecka w aktywność seksualną jest częścią normalnego rozwoju seksualnego, albowiem stanowi istotny obszar w procesie dorastania i uczenia się. Niektóre z podejmowanych zachowań są nieodpowiednie, a nawet szkodliwe. Eksperymentowanie i zdobywanie doświadczeń w obszarze seksualności bądź też poddanie się dobrowolnym kontaktom seksualnym może występować w różnych formach. Trudno wskazać, które zachowania są potrzebne do normalnego rozwoju seksualności, a które są szkodliwe. Zakwalifikowanie nawet przez profesjonalistę, zachowania dziecka jako ekspresji normalnej seksualności a nie jako zachowania o charakterze przemocy seksualnej pomiędzy młodymi osobami, zależy od wielu czynników, a przeszkodę stanowią²²:

- uboga literatura na temat seksualności dziecka,
- niewystarczająca wiedza na temat normalnego rozwoju seksualnego dzieci,

---

²¹ A. Salter, *Drapieżcy. Pedofile, gwałciciele i inni przestępcy seksualni*, Poznań 2005, s. 90-92.

²² E. Vizard, E. Monck, P. Misch, *Child and adolescent sex abuse perpetrators: a review of the research literature*, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 1995, nr 36, s. 731-756.

- brak przeprowadzonych badań na szeroką skalę nad dziećmi i młodzieżą przejawiającymi tzw. nieprawidłowe zachowania seksualne,
- bazowanie przez profesjonalistów na teoriach dotyczących osób dorosłych, a nie dzieci, gdy powszechnie wiadomo, iż istnieją znaczące różnice w tych teoriach²³.

Z reguły zachowania seksualne adolescentów są opisywane, jako niewymuszone seksualne interakcje z rówieśnikami. Te zachowania seksualne, które są typizowane w kodeksie karnym, jako szkodliwe wyróżniają trzy elementy²⁴:

- przymus,
- brak relacji rówieśniczej między partnerami,
- posiadanie nieadekwatnej do wieku wiedzy na temat seksualności, jak i przejawianie zachowania seksualnego nieodpowiedniego do wieku.

Dzieci aktywne seksualnie, oraz te, które swym zachowaniem przejawiają symptomy wykorzystywania seksualnego, charakteryzują się tym, iż używają środków przymusu i za pomocą przymusu podejmują zachowania seksualne. Najczęściej spotykaną formą ich niewłaściwych zachowań seksualnych jest agresywne zmuszanie młodszych od siebie do rozbierania się bądź aktywizowanie ich do eksperymentowania seksualnego z rówieśnikami bądź rodzeństwem²⁵.

Nieletni sprawcy pochodzą z różnych środowisk, zarówno z bogatych jak i z biednych rodzin, są różnej narodowości, religii wyznania, rasy. Jednakże grupę tę w większej mierze stanowią chłopcy. Według badaczy wśród nieletnich sprawców wyróżnić można tych, którzy na ofiary wybierali rówieśników lub starszych od siebie oraz tych, którzy seksualnie wykorzystywali młodszych, bezradniejszych. Ci drudzy stanowią grupę popełniającą powtórne napaści, zazwyczaj mają więcej niż jedną ofiarę. Zarówno

---

²³ Rudd, Herzberger, *Brother-Sister Incest – Father – Daughter Incest: A comparasion of characteristics and consequences*, Child Abuse and Neglect, 1999, nr 23, s. 915-928.

²⁴ Becker, *The effects of child sexual abuse on adolescent sexual offenders*, [w:] G.E. Wyatt , G.J. Powell (red.), *Lasting effects of child sexual abuse*, Newbury Park, Calif., Sage, London, 1998.

²⁵ J. Warylewski, op. cit, s. 1062-1063.

chłopcy jak i dziewczęta, jako sprawcy przemocy seksualnej na ofiary wybierali częściej chłopców²⁶.

Im nieletni sprawca jest starszy, tym występuje większe ryzyko penetracji genitalnej, a także sprawca taki używa więcej przemocy wobec swojej ofiary. Nieletni sprawcy czynów kazirodycznych najczęściej dopuszczają się wykorzystywania seksualnego w środowisku dobrze im i ich ofiarom znanym, a więc w domu, gdy sprawują oni opiekę nad młodszym rodzeństwem, podczas nieobecności dorosłych. Czasami sprawcą jest nastolatek, który jest typem samotnika. Charakteryzuje się niedojrzałością w większości obszarów swojego funkcjonowania, w związku, z czym w kręgu jego upodobań są osoby młodsze.

Większość nieletnich sprawców przemocy seksualnej ma w szkole poważne trudności w nauce, problemy ze skupieniem uwagi. Wśród rówieśników nie cieszy się najlepszą opinią, nie należy do osób lubianych, wywołuje w innych strach.

Do cech charakterystycznych nieletnich sprawców należy także niska samoocena oraz zaburzenia nastroju. Często sprawcy przemocy seksualnej zachowują się jak sprawcy innych form przemocy: minimalizują znaczenie własnych zachowań, a winą za stosowaną przez siebie przemoc obarczają ofiary oraz stosują system zaprzeczeń.

W przypadku nieletnich sprawców przemocy seksualnej, ogromne znaczenie ma rodzina. Środowisko, w którym dorasta nieletni sprawca przemocy seksualnej, często przypomina rodziny młodzieży przejawiającej poważne zaburzenia emocjonalne lub zaburzenia zachowania. Rodziny nieletnich sprawców przemocy charakteryzują się brakiem stabilności i dezorganizacją, a wychowanie i edukacja seksualna dzieci jest na nieodpowiednim poziomie.

Na podstawie badań klinicznych przeprowadzonych przez Bera i O'Breina wyróżniono siedem kategorii nieletnich sprawców przemocy seksualnej²⁷:

---

²⁶ R. Matthews, J.A. Hunter, J. Vuz, *Juvenile female sexual offenders: Clinical characteristics and treatments issues, Sex abuse, Journal of Research and Treatment*, nr 9, 1997, s. 187-199.

²⁷ W. H. Bera, M. J. O'Brein, *Adolescent sex offenders: a descriptive typology*, [w:] *Prevention of Sexual Abuse*, nr 1, 1986, s. 1-4.

1. naiwny eksperymentator – to chłopiec w wieku od 11 do 14 lat, jego ofiarami w przeważającej mierze bywają dzieci od 2 do 6 lat, głównym motywem sprawcy jest eksperymentowanie i poznawanie. Charakteryzuje się on naiwnością w obszarze seksualności, a wykorzystanie jest wynikiem wystąpienia określonej sytuacji np. podczas opieki i zabawy z młodszym dzieckiem. Nie stosuje także przemocy ani agresji wobec swojej ofiary, do aktów o podłożu seksualnym dochodzi poprzez zachęcanie ofiary w trakcie zabawy,
2. sprawca niesocjalizowany molestujący dzieci – są to nieletni sprawcy przemocy seksualnej, którzy cierpią z powodu izolacji społecznej i braku akceptacji w gronie rówieśniczym. Charakteryzują się tym, iż manipulują oni swoimi ofiarami, a w gronie ich upodobań są dzieci małe, które ich uwielbiają, ale przede wszystkim akceptują. Do aktów przemocy seksualnej dochodzi z tego powodu, iż sprawca odczuwa potrzebę osiągnięcia niezależności, wiary w siebie, poczucia bycia ważnym,
3. pozornie socjalizowany nieletni sprawca – są to osoby, które w dzieciństwie doświadczyły różnych form krzywdzenia zazwyczaj seksualnego, fizycznego lub emocjonalnego, z którymi próbowały się pogodzić poprzez powierzchowną akceptację i próbę dostosowania się do sytuacji. Tacy nieletni nie przejawiają poczucia winy lub skruchy z powodu tego, co zrobili i akt wykorzystywania przedstawiają jako intymny akt, do którego doszło za obopólną zgodą. Charakterystyczne dla tej grupy sprawców jest to, że są to osoby lubiane w grupie rówieśników, jednakże relacje te są bardzo powierzchowne, sprawcy nie potrafią nawiązać głębszej relacji,
4. sprawca agresywny seksualnie – pochodzi z rodziny dysfunkcyjnej o niestabilnej sytuacji, najczęściej są to rodziny, w których występuje przemoc domowa, alkoholizm bądź innego rodzaju zaburzenia. Sprawca prowadzi chaotyczny, gwałtowny tryb życia, nie cieszy się najlepszą opinią wśród społeczności. Używa przemocy wobec rodziny i rówieśników, nadużywa używek typu alkohol i narkotyki.

Do aktu wykorzystywania seksualnego dochodzi z użyciem przymusu lub groźby, motywacją sprawcy jest uzyskanie władzy nad ofiarą lub rozładowanie narastającego w nim gniewu i frustracji. Ofiarami tej grupy sprawców są zarówno dzieci jak i rówieśnicy, czasem także zdarza się, że ofiarami są osoby dorosłe,

5. kompulsywny seksualnie sprawca – charakteryzuje się tym, iż do aktów wykorzystywania dochodzi „bez dotyku”, swoje popędy seksualne rozładowuje poprzez ekshibicjonizm, voyeryzm lub obsceniczne rozmowy telefoniczne. Motywacją tego typu sprawców jest rozładowanie emocjonalne nagromadzonego w sobie niepokoju oraz chęć poprawy samopoczucia. Sprawcy ci nie stosują wobec swoich ofiar przymusu, jednakże nasilenia takich zachowań czasem doprowadzają do powstania poważnych aktów przemocy seksualnej,
6. sprawca z zaburzoną kontrolą impulsów – są to osoby młode cierpiące na zaburzenia sfery psychicznej, pochodzące z rodzin wykazujących poważne anomalie społeczne. Do aktów przemocy seksualnej dochodzi w wyniku zaburzonej umiejętności samokontroli lub w wyniku zaburzenia postrzegania rzeczywistości. Motywacja tych sprawców przestępstw jest bardzo złożona i z reguły wiadoma tylko sprawcom,
7. wpływowy sprawca – działa w grupie, w której występuje jako leader. Motywem jego napaści seksualnych jest chęć zwrócenia na siebie uwagi rówieśników oraz wzmocnienie swojej pozycji dominującej w grupie. Ofiary tego typu sprawców są im dobrze znane, charakteryzują się tym, iż są to osoby słabe, o niskiej samoocenie, podatne na sugestie innych.

Nieletni sprawcy przemocy seksualnej znacząco różnią się od dorosłych sprawców wykorzystania²⁸. Przede wszystkim różnice polegają na tym, iż nieletni sprawcy mają mniejszą liczbę ofiar oraz są bardziej podatni na leczenie. Rzadziej przejawiają dewia-

---

²⁸ H. Barbaree, S. Hudson, M. Seto, *Sexual assault in society: the role of the juvenile offender*, [w:] H. Barbaree, W. Marshall, S. Hudson (red.), *The juvenile sex offender*, 1993, s. 10 – 11.

cyjne zachowania seksualne. Wobec swoich ofiar stosują mniej przemocy, co również ma wpływ na wskaźnik poziomu recydywy, który jest znacznie niższy niż w przypadku dorosłych sprawców.

W skromnej literaturze zajmującej się tym zjawiskiem zachowania seksualne adolescentów są najczęściej opisywane, jako niewymuszone seksualne interakcje z rówieśnikami. Jednocześnie nie wszystkie zachowania seksualne mogą być tak typizowane, albowiem niektóre z nich przejawiają przymus, brak relacji rówieśniczej między partnerami, posiadanie nieadekwatnej do wieku wiedzy na temat seksualności, jak i przejawianie zachowania seksualnego nieodpowiedniego do wieku.

Nieletni sprawcy przemocy seksualnej znacząco różnią się od dorosłych sprawców wykorzystania²⁹ ale ustalenia, na podstawie, których dokonywane są próby wyjaśnienia przyczyn wykorzystywania seksualnego wśród nastolatków, oparte są na teoriach odnoszących się do dorosłych sprawców przemocy seksualnej.

Duże znaczenie dla diagnozowania nieletnich, jako ofiary bądź jako sprawcy wykorzystywania seksualnego miałyby portretu psychologicznego z jednoznacznie określonymi cechami demograficznymi i społecznymi. Jednak według badaczy tego zagadnienia nastolatki, używający przemocy seksualnej stanowią zbyt różnorodną grupę, aby móc wyodrębnić z niej jednoznaczny profil osobowościowy. Niestety, tak samo jest w przypadku nieletnich ofiar tych przestępstw, ponieważ symptomy wykorzystywania seksualnego są mocno rozproszone.

Większość wykorzystywanych seksualnie dzieci nie staje się później sprawcami. Natomiast badania pokazują, że nastolatki, którzy doznali przemocy fizycznej, dokonują zgwałceń częściej niż nastolatki, którzy doświadczyli przemocy seksualnej³⁰.

---

²⁹ K. Pospiszyl, *Przestępstwa seksualne*, Warszawa 2005, s. 224.

³⁰ R. Meyer, *Psychopatologia*, Gdańsk 2003, s. 177-180.

Bibliografia

1. Barbaree H., Hudson S., Seto M., *Sexual assault in society: the role of the juvenile offender*, [w:] H. Barbaree, W. Marshall, S. Hudson (red.), *The juvenile sex offender*, 1993, 10 – 11.
2. Bera W. H., O'Brein M.J., *Adolescent sex offenders: a descriptive typology*, [w:] Prevention of Sexual Abuse", 1986.
3. Becker, *The effects of child sexual abuse on adolescent sexual offenders*, [w:] G. E. Wyatt , G. J. Powell (red.), *Lasting effects of child sexual abuse*, Newbury Park, Calif., Sage, London 1998.
4. Faller K. C., *Child Sexual Abuse. An Interdisciplinary Manual for Diagnosis, „Case Management and Treatment”*, Columbia University Press, 1988.
5. Felińska A., *Nieletni sprawcy przemocy seksualnej*, „Rocznik Lubuski”, Tom 32, cz. 2, 2006.
6. Forwad S., *Toksyczni rodzice*, Warszawa 1992.
7. Gardocki L., *Prawo karne. Komentarz*, Warszawa 2008.
8. Jacyno M., Szulżycka A., *Dzieciństwo doświadczenie bez świata*, Warszawa 1999.
9. Kolk B.A., Perry J.C., Hermann J.C., *Childhood Origins of Self-Destructive Behavior*, „American Journal of Psychiatry”, 1991.
10. Lew-Starowicz Z., *Seksuologia sądowa*, Warszawa 2000.
11. Matthews R., Hunter J.A., Vuz J., *Juvenile female sexual offenders: Clinical characteristics and treatments issues. Sex abuse*, Journal of Research and Treatment, 1997.
12. Meyer R., *Psychopatologia*, Gdańsk 2003.
13. Ożarowska M., *Wykorzystywani seksualne dziecka: istota zjawiska, objawy, skutki*, Czasopismo: „Horyzonty Psychologii”, 2011, t. 1.
14. Pospiszyl K., *Przestępstwa seksualne*, Warszawa 2005.
15. Rudd, Herzberger, *Brother-Sister Incest – Father – Daughter Incest, A comparasion of characteristics and consequences*, Child Abuse and Neglect, 1999.
16. Sajkowska M., „Niebieska Linia”, 2002, nr 3.
17. Salter A., *Drapieżcy. Pedofile, gwałciciele i inni przestępcy seksualni*, Poznań 2005.
18. Surkont M., *Prawo karne. Podręcznik dla studentów administracji*, Sopot 1998.
19. Warylewski J., *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności* [w:] *Kodeks Karny. Część szczególna. Komentarz*, t.1., Wąsek A., Zawłocki R. (red.), Warszawa 2010.

20. Zoll A., *Kodeks karny, część szczególna, Komentarz, t. II.*, Kraków 2006.
21. Vizard E., Monck E., Misch P., *Child and adolescent sex abuse perpetrators: a review of the research literature*, „Journal of Child Psychology and Psychiatry”, 1995.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 Nr 88, poz. 553 ze zmianami).
2. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 1977 r., VII KZP 30/76, OSNKW 1977, nr 6, poz. 58.
3. Wyrok SA w Białymstoku z 5.12.2002 r., II AKA 302/02, KZS 2003, Nr 3, poz. 64.

Netografia

1. http://zlydotyk.pl/tl_files/artykuly/Sajkowska_M_Wykorzystywanie_seskualne_dzieci.pdf [21.12.2015].
2. <http://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-6/63501,Seksualne-wykorzystanie-maloletniego-art-200.html> [21.12.2015].